

dezvoltare axată pe promovarea spiritului național și evitarea contactului cu modele străine.

Teoria formelor fără fond, care evidențiază o neconcordanță fundamentală între instituțiile și structura socială a României veacului al XIX-lea, rămâne o teorie ce pledează pentru modernitate. Copierea, importul sau imitația modelului occidental exprimă calea românească spre modernizare.

Elena Cîrjan

Expoziția itinerantă

100 de semnături pentru libertate. 1848/1849 pe Mureș și pe Târnave

“Încercarea de a explica libertatea în sine nu este o misiune facilă. Libertatea este conceptul care a frământat omenirea de la începuturile ei și noțiunea care i-a preocupat pe filozofi, poate, cel mai intens. Pentru că libertatea este un sentiment esențial și atât de puternic încât, parafrazându-l pe evanghelistul Luca, dacă omul ar tăcea și nu și-ar striga libertatea, atunci pietrele ar striga.” Sunt cuvinte în rostirea cărora subsemnatul acestor rânduri, co-îniiator al expoziției *100 de semnături pentru libertate. 1848/1849 pe Mureș și pe Târnave* a fost inspirat la finalizarea proiectului și totodată, în ajunul vernisajului.

În ciuda rezonanței inconfundabile a zilei alese pentru vernisaj – 15 mai –, nu a existat dorința de a prezenta și de a purta obiectul expoziției ca pe o raclă cu iz de tămâie. Nu am dorit să înlocuim expresia limpede a culturii memoriei cu un cult al eroilor înțepenit în tipare anacronice. Am asimilat noțiunea de “cultură a memoriei” în respectul sensului conturat de Marianne Birthler, directorul Consiliului pentru Arhivele STASI: “Cultura memoriei nu urmărește iertarea și uitarea, ci reconcilierea prin recursul la adevăr; ea nu vrea doar să știe, ci și să înțeleagă”.

Instrumentele cu care se cuvine să se înfățișeze colectivității un slujitor al casei istoriei, adică al arhivelor, sunt cele specifice: sursele istorice primare, inedite și plauzibile, oferite într-un stil de prezentare percutant și atractiv. Am extras o sută de semnături olografe a o sută de individualități de importanță locală și regională, implicate activ în năzuințele spre libertate. Semnătura a devenit, așadar, vedeta principală a expoziției. I-am consolidat forța expresivă prin alăturarea câte unei case biografice a autorilor semnăturilor. Medalionul astfel conturat a fost întregit, în limita posibilului, cu o imagine a personajului. Sistematizarea personajelor după domenii de ocupație, de la oameni politici la intelectuali și de la funcționari la militari, a avut scopul de a facilita privitorului o înțelegere agregată a fenomenului pașoptist. Cele șase panouri astfel concepute au fost completate cu alte trei, cuprinzând o cronologie a evenimentelor anului revoluționar 1848-1849 pe plan regional, și o introducere generală în tematica expoziției. Cuvântul-cheie care domină este, firește, cuvântul “libertate”. Panourile au fost ornate cu o serie de aforisme și vorbe de duh care, toate, dezvoltă ideea de libertate.

Veneam în fața publicului iubitor de istorie cu trei obiective explicit precizate în conținutul prezentării. Proiectul nostru viza: 1. împropiatarea memoriei colective cu

informația că în 2008 se împlinesc 160 de ani de la ceea ce a mai fost numit “primăvara popoarelor”; 2. conștientizarea în rândul publicului larg a faptului că Arhivele mureșene păstrează tezaure pentru cunoașterea istoriei regionale; și 3. scoaterea din penumbra uitării a unor personaje și personalități care au trăit minunatul, dar și înspăimântătorul an revoluționar 1848-1849.

Multiculturalismul specific regiunii la momentul pașoptist a fost ilustrat prin varietatea grupurilor etnice prezente pe panourile expoziției. Pot fi recunoscute o serie de personalități din rândul românilor, maghiarilor, germanilor, secuilor, polonezilor, armenilor. În respectul ideii de multiculturalism, invitațiile la vernisaj și afișul expoziției au fost redactate bilingv, în limbile română și maghiară. Astfel, la deschiderea expoziției s-a asigurat prezența unui public numeros, capabil să perceapă mesajul proiectului nuanțat.

Vernisajul expoziției din holul Palatului Culturii din Târgu Mureș s-a “bucurat” însă și de auspicii vitrege. Ne aflam atunci în perioada campaniei electorale pentru alegerile locale. Factorul politic nu a ezitat să speculeze ocazia și să încerce să manipuleze evenimentul conform intereselor de moment. În aceeași ordine de idei, s-a putut conștientiza lesne nevoia stringentă a prezenței, cu pregnanță, a Arhivelor, în peisajul public și cultural. Ele au capacitatea de a introduce în spațiul public dovezi care să asigure o viziune mult mai elocventă asupra istoriei. Pot fi corectate astfel “derapajele” inoculate în mentalul colectiv de propaganda naționalist-comunistă a regimului ceaușist și se creează instrumentele pentru prevenirea abordării trecutului în cheia “apologiei urii”.

Seria de itinerări a expoziției a debutat la Viscri, în cadrul Săptămânii Academice Transilvane. Publicul internațional, alcătuit din tineri cercetători și universitari, și-a manifestat interesul pentru a afla modul în care un subiect mult disputat, ca cel al revoluției de la 1848-1849, a fost receptat într-o zonă de contact multiethnic, precum poate fi socotit orașul Târgu Mureș. Rămânând fideli regiunii delimitate în genericul expoziției, aceasta a fost înfățișată publicului de pe cele două Târnave. Am fost prezenți, mai întâi, pe malul Târnavei Mari, la Sighișoara. Găzduită de sala de expuneri de la parterul Turnului cu Ceas, în plin sezon turistic, expoziției i-au fost create premisele pentru ca impactul la public să fie cel scontat. Următorul popas l-am făcut la Târnăveni, pe malul Târnavei Mici. Muzeul municipal s-a dovedit a fi o gazdă deosebit de caldă și primitoare. Ideea organizatorilor de a prezenta două vernisaje în mod consecutiv a fost îmbrățișată cu simpatie de publicul variat. Circuitul a fost închis prin prezența expoziției în mediul școlar gimnazial. Demersul nostru a căpătat aici valențe educativ-pedagogice și de pedagogie arhivistică, bucurându-se de un teren propice, atât sub aspectul grupului-țintă vizat cât și al mediului specific, de învățământ. Clase de elevi ai Gimnaziului “Sfântu Gheorghe” din Sângeorgiu de Mureș s-au perindat prin fața panourilor expoziționale având ocazia de a se familiariza cu un eveniment cunoscut lor, dar și cu personaje istorice mai puțin întâlnite în manualele școlare.

Se cuvine a scoate în evidență, în mod deosebit, aportul semnificativ al Muzeului Județean Mureș în realizarea expoziției noastre comune și în asigurarea succesului la public. Doresc să remarc deschiderea și implicarea ireproșabilă a colegilor noștri de la Muzeu, și în mod special a lui Virgil Pană, care și-au asumat finanțarea integrală a proiectului. În privința suporturilor de expunere, s-a optat pentru o soluție modernă, practică și atractivă: *roll-up*-urile fixate pe suporturi de aluminiu s-au dovedit a fi extrem

de maleabile în manipulare și au asigurat o transportare facilă. Concepția grafică și coloristică a afișului și a *roll-up*-urilor pe suport textil a fost încredințată spre execuție designerului Muzeului, Novák József. Nivelul estetic rezultat a fost unul mult gustat de privitori. La finalul seriei de itinerări, întregul material al expoziției a intrat în posesia proprietarului ei de drept, Muzeul Județean Mureș.

Peter Moldovan

Democrație, Memorie, Justiție – Institutul Cultural Român, 30 iunie 2009

Sub titlul *Democrație, Memorie, Justiție*, s-a desfășurat în data de 30 iunie 2009, la sediul Institutului Cultural Român din București, întâlnirea ce a dezbătut subiectul justiției de tranziție în societatea sud-africană post-apartheid și cea românească post-comunism, la care au participat Charles Villa Vicencio (Senior Fellow, Institute for Justice and Reconciliation, Cape Town și Visiting Professor, Georgetown University), Vladimir Tismăneanu (Professor of Politics, University of Maryland, Președintele Comisiei Prezidențiale Consultative pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România), Ioan Stanomir (profesor, Facultatea de Științe Politice, Universitatea București, Președintele Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România), Silviu Rogobete (profesor, Universitatea de Vest și Consul General al României la Cape Town), E. S. Pieter A. Swanepoel, ambasadorul Republicii Africa de Sud la București și moderatorul dezbaterii, Mircea Mihăieș (vicepreședinte al ICR și profesor, Universitatea de Vest).

Ulterior succesului raportat de The Reparation and Rehabilitation Committee [TRC], Villa Vicencio a mai făcut parte din Comisia pentru Adevăr și Reconciliere din Peru (2003), Comisia pentru Pace din Sudanul de Sud (2006), a fost consultant internațional în Țara Bascilor, Burundi sau Republica Democrată Congo. Ocazia acordării titlului de *Doctor Honoris Causa* lui Villa Vicencio de către Universitatea de Vest (Timișoara) a determinat și oportunitatea organizării acestei dezbateri la care să participe cei doi reprezentanți principali ai unor demersuri relativ similare în două țări distincte nu doar geografic, ci și din punct de vedere al culturii politice.

Una dintre cele mai clare probleme ridicate din rândul publicului a fost gradul de evidență al unei asemenea comparații, având în vedere divizarea etnică și religioasă masivă în cazul Africii de Sud, care nu se regăsește în cazul românesc, unde a funcționat binomul adevărate/dizidență față de regim. Am sublinia că, indiferent de motivul adeziunii la un regim totalitar și criminal, indiferent de tipul de divizare a societății în victime și agresori, problemele juridice, morale sau sociale ale justiției de tranziție care leagă un astfel de regim de unul democratic rămân aceleași, după cum vom vedea în continuare.

O majoră și poate esențială diferență între TRC și CPCADCR constă în aceea că, dacă prima s-a bucurat de un succes necontestat, cea de pe urmă a sfârșit în stigmatizarea lui Vladimir Tismăneanu și a Comisiei. Ca principal motiv pentru aceasta,